

## Motion till riksdagen 2012/13:So9

**av Agneta Luttröpp och Magnus Ehrencrona (MP)  
med anledning av skr. 2012/13:33**

# Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av apotek

## Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ökad transparens och tydlighet i regeringens rapportering till riksdagen om statens försäljning av apotek.

## Motivering

Miljöpartiet de gröna har ställt sig kritiska till den förändring av apoteksverksamheten som har skett. Den målformulering som regeringen gjorde såg vi snarare som en ideologiskt betingad utgångspunkt som inte byggde på en verklig problembild.

Vår uppfattning är att många människor i huvudsak har varit nöjda med apoteket och haft förtroende för det. De problem som fanns kunde enligt vår mening åtgärdas på andra sätt än genom den genomgripande och tungrodda förändring som regeringen nu genomfört.

Riksrevisionen har redovisat en rapport om statens försäljningar av apotek. I skrivelsen svarar regeringen på de iakttagelser som Riksrevisionen gjort och de rekommendationer den kommit med.

Målen för omregleringen var att konsumenterna skulle få ökad tillgänglighet till läkemedel, bättre service, bättre tjänsteutbud samt låga läkemedelskostnader. Riksrevisionens granskning omfattar i sig inte omregleringens resultat eller huruvida riksdagens mål med omregleringen uppfyllts. Däremot finns dessa bedömningar med indirekt.

Regeringen bedömde att den konkurrens som skulle uppstå på grund av den omreglerade marknaden skulle vara ett tillräckligt effektivt medel för att uppnå omregleringens och försäljningens mål. Riksrevisionen pekar på att analysen av behov av särskilda åtgärder saknades.

**Fel! Okänt namn på**

Riksrevisionen gör emellertid bedömningen att det hade varit ändamålsenligt att i förväg analysera i vilka avseenden och inom vilka områden det fanns risker för att marknaden inte skulle kunna leverera det önskvärda resultatet.<sup>1</sup>

Det fanns till exempel inte något i ägardirektiven till Apoteket Omstrukturering AB om att bedöma köparna ur ett kortsiktigt eller långsiktigt perspektiv. Riksrevisionen menar att ett sådant uppdrag hade kunnat ge ett underlag för att identifiera möjligheter och risker för måluppfyllelsen och hur dessa kunde hanteras inom ramen för statens relation till marknadsaktörerna.

## Rapportering till riksdagen

Riksrevisionen påpekar att regeringens rapportering till riksdagen om hur försäljningen genomförts är knapphändig, otydlig och därmed inte ändamålsenlig. Vi instämmer i denna kritik. Regeringen svarar genom att räkna upp den spridda redovisning som gjorts utifrån olika aspekter och i olika sammanhang: delårsrapporter och årsredovisningar för Apoteksgruppen i Sverige Holding AB, verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2010 och 2011 samt budgetpropositionerna 2010–2013. Vi bedömer inte att rapporteringen lever upp till det som Riksrevisionen efterfrågar. Informationen behöver vara tydlig och begriplig och förhållandet till målet ska vara transparent. Det har sammantagits varit svårt att få en överblick över omregleringen av apoteksmarknaden, inte minst processen som helhet, hur utvärderingen ser ut, om utfallet blev det önskvärda samt risker framöver. Det saknas en samlad bild.

Riksrevisionen rekommenderar att redovisningen till riksdagen blir mer omfattande och att redovisningen bör omfatta försäljningens affärsmässiga resultat, inklusive de totala kostnaderna samt resultatet av försäljningen i förhållande till målen. De efterlyser även en redovisning av den organisatoriska lösning som skapats vid försäljningen av enskilda apotek och konsekvenserna för staten, inklusive resursbehov och risker i verksamheten.

Vi instämmer i Riksrevisionens rekommendationer. Vi anser dessutom att utfallet av reformen ska beskrivas utifrån apoteksverksamhetens basfunktion, dvs. hur kunderna får tag i de läkemedel de behöver, under vilka premisser detta sker samt kundernas tillgång till behörig rådgivning gällande egenvård och enklare hälsoundersökningar. Vad som här anförts om behovet av ökad transparens och tydlighet i regeringens rapportering till riksdagen om statens försäljning av apotek, bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Även om vi inte har några formella yrkanden vill vi i detta ärende lyfta fram några aspekter av hanteringen och måluppfyllelsen som Miljöpartiet ser som viktiga. Vi avser att återkomma i frågorna i andra sammanhang.

<sup>1</sup> Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av apotek, s. 67.

## Läkemedelssäkerhet

Läkemedel är inte vilken vara som helst. Omregleringen innebar att apotekens monopol på att sälja läkemedel avskaffades. Icke receptbelagda läkemedel säljs nu i vanliga mataffärer och bensinstationer, utan krav på utbildad personal. Statistiken från Läkemedelsverket och kommunerna (som sköter tillsynen) är mycket nedslående när det gäller dessa försäljningsställens efterlevnad av lagstiftningens krav. Enligt tidningen Svensk Farmaci (december 2011) följde enbart 5 av 32 inspekterade försäljningsställena Läkemedelsverkets regler för försäljning av receptfria läkemedel i öppen handel. Vi anser att en utredning bör tillsättas för att utvärdera vilka effekter försäljningen av läkemedel på öppna marknaden har haft på läkemedelssäkerheten, patientinformationen och andra aspekter som är nödvändiga för patientsäkerheten.

## Tillgänglighet till läkemedel

Enligt regeringens uppgifter har tillgängligheten till läkemedel förbättrats, såväl när det gäller antalet apotek som öppettider. Enligt budgetpropositionen ska 317 apotek ha tillkommit, en ökning med 34 procent. Ökningen märks mest i tätorterna. Regeringen menar att endast 1,4 procent av befolkningen har 20 minuter eller mer till sitt närmaste apotek, vilket är en minskning med 8 000 personer sedan 2009. Det låter bra, men att problem kvarstår har nyligen lyfts fram i delbetänkandet *Pris, tillgång och service – Fortsatt utveckling av läkemedels- och apoteksmarknaden* (SOU 2012:75) av Läkemedels- och apoteksutredningen. Människor vet inte alltid var de ska kunna få tag i sina mediciner. När det är slut på ett apotek vet de inte var det kan finnas och regeln om att det ska finnas på det givna apoteket inom 24 timmar har inte uppfyllts. Vi välkomnar därför de förslag på förbättringar på detta område som utredningen har lagt fram. Inte minst flera handikapporganisationer har påpekat hur angeläget detta är. Det är angeläget att tillgängligheten till läkemedel förbättras genom exempelvis gemensam åtkomst till system för redovisning av var läkemedel finns, skyldighet för apotek att informera sina kunder om var läkemedel finns (således även hos konkurrenter) och åtgärder för att säkerställa kompetens hos all personal som hanterar läkemedel. Det är också angeläget att ställa högre krav på läkemedelsdistributörerna så att dessa lever upp till lagens krav om tillhandahållande av läkemedel.

## Förtroende för apoteken

Den kommersiella utvecklingen av reklam, bonuskort och andra säljargument på apoteket har ökat ytterligare i och med omregleringen. Det finns en risk att denna utveckling minskar förtroendet för läkemedel. Nyligen publicerade Dagens Nyheter (2012-11-09) en översyn av de självtester som säljs av Apoteket AB, till exempel test för glutenintolerans, klamydia- och mykoplasma-test, prov för urinvägs- och svampinfektion och borrelia. En del ger svar på

**Fel! Okänt namn på**

några minuter, medan andra skickas in till laboratorium för analys. Testerna har fått kritik från läkare för att vara dyra, onödiga och ibland missvisande.

Kunder ska inte bli uppmuntrade att köpa varor som de inte behöver på apotek. Det undergräver förtroendet liksom vikten av att människor blir bättre rustade när det gäller egenvård och får större kunskap om vad som är hälsofrämjande och inte. Vi anser att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att kunder har ett fortsatt högt förtroende för apoteken vid deras försäljning av läkemedel.

## Apotek på landsbygden

Vi är tveksamma till att reformen i realiteten har inneburit ökad tillgänglighet till apotek för människor i hela landet och således även utanför de större tätorterna. Vi anser att det behövs en särskild översyn när det gäller denna fråga och vad regeringen avser att göra åt de brister som fortfarande finns. Förutom tillgång till läkemedel gäller det också att se över personalsituationen. Den expansion av apotek som kan ses i vissa städer gör att konkurrensen om utbildade farmaceuter är stor. På mindre orter kan det vara svårt att få kvalificerad personal och det kan finnas skäl att se över antalet utbildningsplatser. Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag om vad man vill göra för att tillgodose behovet av såväl apotek som utbildad personal för apotek, i hela landet.

## Situationen för personer med ekonomiska svårigheter

Personer som har ekonomiska svårigheter kan få möjlighet till en avbetalningsplan på apoteket. När ett visst läkemedel inte finns kan dessa personer behöva vända sig till ett annat apotek. Det kan betyda stora svårigheter om avbetalningsplanen är kopplad till det första apoteket.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur läkemedelstillgången för personer med ekonomiska svårigheter kan förbättras.

## Läkemedelskostnaden

”Prispress” fanns med i det övergripande syftet med reformen, dvs. att apoteksvaror skulle bli billigare för konsumenterna. I budgetpropositionen konstaterar regeringen att när det gäller utbytbara läkemedel visar resultaten att reformen ser ut att vara kostnadsneutral vad gäller apotekens inköpspris för läkemedel. Sett till apotekens försäljningspris skriver regeringen att reformen däremot har lett till en viss prisökning. I vilken omfattning kommer Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, att presentera senare. Vi vill betona att vi anser att reformen inte bör leda till ökade kostnader för konsumenten.

**Fel! Okänt namn på**

Stockholm den 20 november 2012

*Agneta Luttröpp (MP)*

*Magnus Ehrencrona (MP)*